

Uchwała z dnia 26 listopada 2008 r., III CZP 103/08

Sędzia SN Irena Gromska-Szuster (przewodniczący)

Sędzia SN Gerard Bieniek

Sędzia SN Marian Kocon (sprawozdawca)

Sąd Najwyższy w sprawie z powództwa D. Centrum Chorób Płuc we W. przeciwko Skarbowi Państwa – Centralnemu Zarządowi Służby Więziennej w W. o zapłatę, po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym w dniu 26 listopada 2008 r. zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Okręgowy we Wrocławiu postanowieniem z dnia 28 maja 2008 r.:

"Czy osobę, której udzielono przerwy w wykonaniu kary pozbawienia wolności na podstawie przepisu art. 153 § 1 k.k.w. w trakcie leczenia szpitalnego należało nadal traktować jako skazanego w rozumieniu przepisu art. 102 pkt 1 i art. 115 § 1 k.k.w. oraz § 2 ust. 1 rozporządzenia Ministra Zdrowia z 17 lutego 2004 r. w sprawie sposobu i trybu finansowania z budżetu państwa świadczeń zdrowotnych udzielanych osobom nieposiadającym uprawnień z tytułu ubezpieczenia zdrowotnego (Dz.U. Nr 31, poz. 274)?"

podjął uchwałę:

Osoba, której udzielono przerwy w wykonaniu kary na podstawie art. 153 § 1 k.k.w., nie jest skazanym uprawnionym do bezpłatnej opieki medycznej określonej w art. 115 § 1 k.k.w.

Uzasadnienie

Sąd Rejonowy dla Wrocławia-Fabrycznej we Wrocławiu wyrokiem z dnia 25 września 2007 r. zasądził od pozwanego Skarbu Państwa – Centralnego Zarządu Służby Więziennej na rzecz D. Centrum Chorób Płuc w W. kwotę 33 600 zł z odsetkami tytułem kosztów hospitalizacji skazanego Piotra K. Ustalił, że Szpital Zakładu Karnego nr 1 w W., wobec braku możliwości dalszego leczenia w warunkach więziennych skazanego Piotra K., skierował go na hospitalizację, a Sąd

Okręgowy we Wrocławiu udzielił mu przerwy w wykonaniu kary pozbawienia wolności na okres sześciu miesięcy (art. 153 § 1 k.k.w.). Uznał, że przerwa w odbywaniu kary pozbawienia wolności nie wpływa na utratę statusu skazanego ani na pozbawienie praw wynikających z art. 102 i 115 k.k.w.

Rozpoznając apelację pozwanego, Sąd Okręgowy we Wrocławiu powziął poważne wątpliwości, którym dał wyraz w przedstawionym Sądowi Najwyższemu zagadnieniu prawnym, przytoczonym na wstępie. (...)

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Istota przedstawionego zagadnienia prawnego sprowadza się do odpowiedzi na pytanie, czy osoba, której udzielono przerwy w wykonywaniu kary pozbawienia wolności na podstawie art. 153 § 1 k.k.w., jest skazanym w rozumieniu art. 102 pkt 1 i art. 115 § 1 k.k.w.; pierwszy z tych przepisów stanowi m.in., że skazany ma prawo do świadczeń zdrowotnych i odpowiednich warunków higieny, a drugi, że skazanemu zapewnia się bezpłatne świadczenia zdrowotne, leki i artykuły sanitarne.

W myśl art. 153 § 1 k.k.w., sąd penitencjarny udziela przerwy w wykonaniu kary pozbawienia wolności w przypadku określonym w art. 150 § 1 k.k.w. do czasu ustania przeszkody. W art. 150 § 1 k.k.w. mowa jest o chorobie psychicznej lub innej ciężkiej chorobie uniemożliwiającej wykonanie kary. Z kolei w art. 154 k.k.w. wprowadzono szczególną zasadę dotyczącą wykonalności orzeczenia sądu w przedmiocie udzielenia przerwy, które podlega wykonaniu bezzwłocznie, jeżeli zostało wydane na wniosek prokuratora albo jeżeli prokurator oświadczył, że nie sprzeciwia się udzieleniu przerwy. W takiej sytuacji postanowienie w przedmiocie udzielenia przerwy podlega wykonaniu z chwilą wydania, a skazany zostaje zwolniony z zakładu karnego. Skazany w okresie przerwy podlega wprawdzie rygorom kodeksu karnego wykonawczego (art. 5 § 1), jednak nie w zakresie określonym przez przepisy dotyczące wykonania kary pozbawienia wolności; czas trwania przerwy nie jest zaliczany na poczet tej kary.

Taka wykładnia pojęcia "przerwy" w wykonaniu kary pozbawienia wolności prowadzi do wniosku, że osoba skazana na tę karę nie odbywa jej w trakcie przerwy orzeczonej na podstawie art. 153 § 1 k.k.w., a w konsekwencji nie jest skazanym w rozumieniu art. 102 pkt 1 i art. 115 § 1 k.k.w.

Argumentów na rzecz takiego stanowiska dostarcza także wykładnia systemowa i funkcjonalna art. 102 pkt 1 i art. 115 § 1 k.k.w. Wykładnia systemowa

tych przepisów zawartych w części dotyczącej wykonywania kary pozbawienia wolności (oddziale 4 "Prawa i obowiązki skazanego", rozdziale X. "Kara pozbawienia wolności"), a nie wśród przepisów ogólnych kodeksu, wskazuje jednoznacznie, że są one adresowane do osób pozbawionych wolności. Nie ulega przy tym wątpliwości, że celem uregulowań zawartych w art. 102 pkt 1 i art. 115 § 1 k.k.w. było zapewnienie świadczeń zdrowotnych osobie, która faktycznie odbywa karę pozbawienia wolności. Katalog praw zawartych w tych przepisach jednoznacznie wskazuje, że dotyczy on osoby przebywającej w zakładzie karnym. Poza tym, Państwo jest zobowiązane zapewnić takiej osobie odpowiednie, humanitarne warunki odbywania kary, gdyż zachowuje ona prawa i wolności obywatelskie, a ich ograniczenie może wynikać jedynie z ustawy oraz z wydanego na jej podstawie prawomocnego orzeczenia.

Podstawowym wyznacznikiem praw osoby pozbawionej wolności jest wynikająca z art. 4 k.k.w. zasada, że kary, środki karne, zabezpieczające i zapobiegawcze wykonuje się w sposób humanitarny, z poszanowaniem godności ludzkiej skazanego. Przepis ten nawiązuje bezpośrednio do międzynarodowych aktów dotyczących ochrony praw człowieka (por. art. 5 Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, art. 7 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych, przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne ONZ dnia 16 grudnia 1966 r., Dz.U. z 1977 r. Nr 38, poz. 167 i 168 oraz art. 3 konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284). Poszanowanie godności każdego człowieka, w tym osoby pozbawionej wolności, należy do fundamentalnych zasad polskiego porządku konstytucyjnego, dlatego w art. 102 pkt 1 k.k.w. wymieniono prawo skazanego do odpowiedniego ze względu na zachowanie zdrowia wyżywienia, odzieży, warunków bytowych, pomieszczeń oraz świadczeń zdrowotnych i odpowiednich warunków higieny. Osoba pozbawiona wolności nie ma w tym zakresie możliwości wyboru i jest całkowicie zależna od działań organów państwowych, natomiast osoba przebywająca na wolności – nawet skazana – sama odpowiada za zapewnienie swoich warunków życia, a w sytuacjach trudnych powinna jej zostać zapewniona pomoc na podstawie ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (jedn. tekst: Dz.U. z 2008 r. Nr 115, poz. 728 ze zm.).

Argumenty te uzasadniają wniosek, że osoba której udzielono przerwy w wykonaniu kary na podstawie art. 153 § 1 k.k.w. nie jest skazanym uprawnionym do bezpłatnej opieki medycznej określonej w art. 115 § 1 k.k.w.

Sąd Okręgowy powziął wątpliwość, czy takie rozumienie art. 115 § 1 k.k.w. jest do pogodzenia z zasadami równości wobec prawa oraz równego traktowania przez władzę publiczną (art. 32 ust. 1 Konstytucji). Przystępując do rozważań tej wątpliwości, należy stwierdzić, że właśnie zasada równości wobec prawa stanowi argument na poparcie zajętego stanowiska. Uznanie, że skazani, którym udzielono przerwy mają prawo do bezpłatnej opieki zdrowotnej, stanowiłoby bowiem nadmierne uprzywilejowanie osób prawomocnie skazanych na karę pozbawienia wolności w stosunku do innych obywateli. Tytułem uprzywilejowania byłby fakt ciężkiego naruszenia prawa, prowadzący w konsekwencji do osadzenia w zakładzie karnym. Osoby, które nie dopuściły się takiego naruszenia muszą uzyskać tytuł do ubezpieczenia i opłacać składki na ubezpieczenie zdrowotne w trybie określonym przez właściwe przepisy.

Na marginesie, w orzecznictwie Sądu Najwyższego ukształtował się pogląd, że koszty świadczeń spełnionych w sytuacji zagrożenia zdrowia lub życia (art. 7 ustawy z dnia 30 sierpnia 1991 r. o zakładach opieki zdrowotnej, jedn. tekst: Dz.U. z 2007 r. Nr 14, poz. 89 ze zm.; art. 30 ustawy z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodzie lekarza i lekarza dentysty, jedn. tekst: Dz.U. z 2002 r. Nr 21, poz. 204 ze zm.) ponosi Narodowy Fundusz Zdrowia. Pogląd ten dotyczy nie tylko świadczeń dla osób ubezpieczonych (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2006 r., III CSK 53/05, nie publ., z dnia 25 maja 2006 r., II CK 343/05, nie publ., i z dnia 5 lipca 2007 r., II CSK 141/07, nie publ.), lecz także świadczeń dla osób nieubezpieczonych (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 sierpnia 2007 r., I CSK 125/07, nie publ.).

Z tych względów Sąd Najwyższy podjął uchwałę, jak na wstępie.